

Franci Demšar, Tomaž Boh

Uvajanje načel transparentnost v delo javne uprave: primer Javne agencije za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije

POVZETEK: Znanje je v večini družbenih sistemov visoko na lestvici vrednot. Hkrati je eno osnovnih načel delovanja sodobnih družbenih sistemov tudi zagotavljanje transparentnosti. V članku avtorja prikazujeta pomen transparentnosti v javnih politikah in analizirata vzpostavljanje transparentnosti v Javni agencije za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (ARRS) kot mehanizmu za izboljšanje kakovosti raziskovalnega dela. Ugotovljata, da je vključevanje sodobnih tehnologij, ki ukinjajo monopol nad informacijami in njihovo interpretacijo, temelj za doseganje večje učinkovitosti delovanja raziskovalnih institucij in za povečevanje kakovosti raziskovalnega dela. Z objektiviziranjem evalvacijskih meril so postali nerelevantni nekateri tradicionalni načini vrednotenja znanosti, ključna pri transparentnosti raziskovanja, ki se financira iz javnega denarja, pa je medsebojna sočasna kontrola vseh udeležencev v procesu.

KLJUČNE BESEDE: transparentnost, znanstvena politika, ARRS, znanstvena kakovost, učinkovitost javnega sektorja

1 Uvod

Transparentnost¹ in z njo povezana demokratičnost sta temeljna postulata sodobnih družbenih sistemov,² ki zaradi potrebe po zagotavljanju širokega družbenega konsenza in legitimacije odločitev vključujejo vedno več interakcij med različnimi družbenimi akterji. Pravica vedeti je ena osnovnih pravic državljanov in je tesno povezana z njihovo zmožnostjo ocenjevanja odločitev, ki jih sprejemajo različne institucije, ter hkrati pomeni enega temeljnih gradnikov zaupanja v sistem (Smythe in Smith 2006: 36). S pomočjo transparentnosti se izvaja neviden pritisk na vse subjekte v sistemu, da se razvijajo v

1. V prispevku obravnavamo transparentnost v njenem družbenem pomenu, in ne v naravoslovnem pomenu, kjer ima enak termin popolnoma drugačen pomen.
2. Evropski svet je spomladi 2006 npr. sprejel splošne usmeritve glede politike transparentnosti (*An Overall Policy on Transparency*, EU 2006b), transparentnost pa je bila tudi tema zaključkov nekaterih predhodnih srečanj Evropskega sveta in posebnega dokumenta *Zelena knjiga o transparentnosti*.

smeri optimizacije svojega delovanja (Meijer 2005: 105). Pri opredelitvi transparentnosti v kontekstu družbenega delovanja je treba imeti v vidu vsaj dva različna pomena. Na eni strani *transparentnost v družbenem smislu* (v smislu interakcij med akterji), kjer pomeni odprtost, razumevanje, odgovornost in predvsem preglednost postopkov, ter na drugi strani *transparentnost v informacijskih tehnologijah*, kjer transparentnost opredeljuje neovirana dostopnost so informacij (Whyte in Macintosh 2001: 188).

Koncept transparentnosti v povezavi z javnimi politikami v Sloveniji ni popolnoma nov (Dinevski in Seljak 1998; Pečar 2001; Setnikar - Cankar in Devjak 2003; Bugarič 2003). V navedenih delih je transparentnost obravnavana pretežno kot del dobrega upravljanja (*good governance*), kjer je cilj predvsem povečati legitimnost upravnega sistema, njegovo učinkovitost in odgovornost ter usmerjenost k rešitvam v okviru javnih institucij (gre torej za pogled v smeri institucij).

V članku dopolnjujemo ta pogled na transparentnost in v krog tistih, ki so pod "transparentnostnim drobnogledom", poleg državnih institucij vključujemo tudi raziskovalne organizacije in raziskovalce – porabnike javnega denarja. V prispevku je transparentnost razumljena kot način zagotavljanja celovite učinkovitosti, kar se odraža na dveh ravneh, in sicer kot učinkovitost postopkov distribucije denarja (državna institucija) in hkrati kot učinkovitost porabe dodeljenega denarja (raziskovalne institucije). Na učinkovitosti pa temelji tudi legitimacija delovanja institucije, saj je smotrna poraba javnega denarja eden od glavnih ciljev, ki naj bi jih zasledovali tisti, ki ta denar porabljajo. Ker je znanje vedno bolj ključen vir bogastva narodov, podjetij in posameznikov, je načrtno usmerjanje in optimizacija učinkovitosti izrabe znanja zelo pomembna (Rodrigues 2003: 9). Transparentnost tako ni razumljena zgolj kot preglednost delovanja javnih institucij, temveč tudi kot stalni nadzor vseh nad vsemi, ki sodelujejo v javni politiki.

2 Pomen transparentnosti v javnih politikah

Kot smo že zapisali, sta v razvitih demokratičnih sistemih transparentnost in odgovornost ključna za zagotavljanje legitimnosti. S transparentnostjo je razvidna odgovornost nosilcev javnih funkcij in uprave, kar prispeva k zmanjšanju nepravilnosti. Ko so informacije o postopkih in odločitvah na enostaven in poceni način dostopne zainteresiranim posameznikom, se (latentna) kontrola nad delom organov avtomatično poveča (Curtin in Meijer 2006: 114). Toda če naj informacije o delu javne uprave odigrajo pomembno vlogo, je pomembno, da so dostopne, razumljive, zanesljive, relevantne in pravočasne (Smythe in Smith 2006: 37).

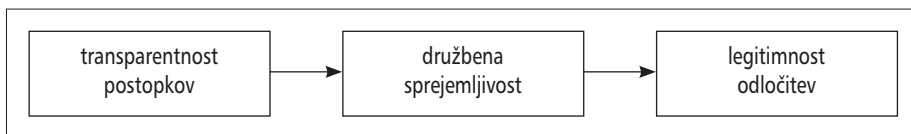
Dostopnost informacij o delu posamezne institucije širši javnosti omogoča splošno javno razpravo o sprejemanju odločitev, pri čemur ima način njihovega sprejemanja enako pomembno vlogo kot odločitev sama. V javnih politikah, kjer je politika razumljena kot "sistem med seboj povezanih odločitev", je zaradi občutljivosti upravljanja z javnim denarjem uveljavljanje transparentnosti še toliko bolj pomembno. Politike, ki se oblikujejo v sistemski črni skrinjici,³ namreč ne vzbujajo zaupanja in legitimnosti

---

3. Metafora črna skrinjica (angl. *black box*) je uporabljena za ponazoritev procesa, v katerem notranji postopki niso dostopni širši javnosti. Odločitve so sprejete v krogu peščice ljudi

vključenih akterjev. Identifikacijo vpletenih s sprejetimi odločitvami lahko pojasnimo s tremi koraki, prikazanimi na Sliki 1. Oblikovanje politik na transparenten način, na način, ko so zainteresiranim javnostim dostopni vsi relevantni podatki, poleg legitimnosti odločitve povečuje tudi družbeno sprejemljivost struktur, ki odločitve (politike) sprejemajo. Tako sistem pridobi vhodno legitimnost – legitimnost za urejanje nekega področja.

Slika 1: Transparentnost in vhodna legitimnost.

Vir: Privrejeno po Curtin in Meijer (2006: 116).

Za učinkovito vpeljavo transparentnosti je potreben interaktiven odnos med odločevalcem in okolico, pri čemer morajo biti vsi postopki predvidljivi in vse relevantne informacije, na podlagi katerih se sprejema odločitve, vnaprej znane (Leach 2006: 102). Na podlagi tega lahko akterji razumejo celoten proces, kar jim omogoča učinkovito participacijo (Leach 2006: 102), ta pa zmanjšuje potencialno konfliktnost končnih odločitev. Ena ključnih mednarodnih organizacij, ki se ukvarja s spremljanjem korupcije in opozarjanjem nanjo, je *Transparency International*,⁴ ki transparentnost v javnih politikah opredeljuje kot:

načelo, ki omogoča tistim, ki se jih neka odločitev, pa naj si bo administrativna, poslovna ali dobrodelna, dotika, da niso seznanjeni zgolj z osnovnimi dejstvi in številkami, temveč tudi z mehanizmi in procesom. Dolžnost javnih uslužbencev, menedžerjev in zaupnikov je, da delujejo pregledno, predvidljivo in razumljivo. (TI 2007.)

Zanimanje za transparentnost v javnih politikah se je začelo v javnosti povečevati po letu 1980, pri čemer razumevanje tega pojma ni zamejeno zgolj na javnost sprejemanja odločitev in dostopnost večine javnih dokumentov (Smythe in Smith 2006: 37). Razprave o transparentnosti se dotikajo treh segmentov.

Prvi segment je *informacijska transparentnost* in vključuje splošno dostopnost vladnih informacij in odločitev. Prvi primer zagotavljanja obče dostopnosti državnih predpisov sega v leto 1766,⁵ ko je Švedska sprejela zakon, po katerem so morale biti vse odločitve vlade dostopne tudi javnosti (Wikipedia, 2006). Postopno se je krog držav s takimi določili širil in sčasoma je dostopnost do vladnih odločitev postala splošna norma. Pritisk po splošni dostopnosti informacij se je zaradi zahtev po nadzoru para-

na nepredvidljiv in večini neznan način. Opazovalci lahko vidijo zgolj vstopne elemente in končni rezultat, na katerega nimajo vpliva. Metafora je pogosto uporabljena za ponazarjanje procesa oblikovanja odločitev v nedemokracijskih sistemih.

4. Več informacij o organizaciji je dostopnih na spletni strani: <http://www.transparency.org>.
5. Pomembno zgodovinsko vlogo pri razvoju ideje transparentnosti je odigral protestantizem s svojim nasprotovanjem korupciji, dokončno pa so se ideje transparentnosti in z njimi povezane vrednote razvile v času razsvetljenstva in francoske revolucije. Zahteve po dostopnosti odločitev so od vsega začetka prisotne tudi v ustavi Združenih držav Amerike (Holzner 2002: 155).

be javnega denarja v zadnjih desetletjih preteklega stoletja na splošno še stopnjeval. Vendar *de iure* dostopnost odločitev še zdaleč ne pomeni tudi dejanske dostopnosti, saj je ta povezana z odpravo fizičnih ovir. Kljub formalno zagotovljeni dostopnosti so bili dokumenti v preteklosti dosegljivi predvsem izbrancem, ki so si lahko privoščili stroške, povezane s fizičnim dostopom do podatkov. Prvi odločilen korak k učinkoviti obči dostopnosti informacij o vladnih odločitvah je zato razmah množičnih medijev, ki v razumljivi obliki predstavljajo kompleksne tematike in jih ponudijo potencialnemu uporabniku na poceni in enostaven način (Balkin 1999: 394). Poleg pozitivnih posledic pa je tak način posredovanja informacij lahko tudi manipulativen. Medijska svoboda izbiranja informacij namreč lahko privede do njihovega filtriranja in enostranskega interpretiranja. Tako stanje lahko privede do nasprotnih učinkov od zelenih, namreč do netransparentnosti in zavajanja. Zato sta šele razvoj interneta in njegova splošna dostopnost prinesla osnovo za doseganje zelenih učinkov transparentnosti (Curtin in Meijer 2006: 111). Informacijske tehnologije omogočajo učinkovitejše analitično delo in posledično optimizacijo oblikovanja javnih politik, hkrati pa tudi neposredno odgovornost nosilcev javnih funkcij končnemu uporabniku (Meijer 2003: 76). Po uveljavitvi interneta kot zmogljivega informacijskega orodja so spremenili odnosi med vsemi družbenimi akterji, zato je razumljivo, da smo od začetka devetdesetih let preteklega stoletja dalje priča skokovitemu napredku v smeri medsebojnega sodelovanja, vplivanja in povezanosti. S pomočjo interneta je tako omogočeno, da do neokrnjenih informacij pride vsak posameznik, in to z minimalnimi neposrednimi stroški. Tako je medijem odvzeta vloga izključnega posrednika informacij, medtem ko je vsaj delno omejena tudi njihova vloga interpreta informacij (Whyte in Macintosh 2001: 191).

Prvo vprašanje, ki se poraja pri tem, pa je, ali lahko preobilje informacij škoduje.⁶ Zlorabo podatkov preprečuje zakonska ureditev s področja varstva osebnih podatkov, tako da je natančno določeno, katere informacije so lahko javno dostopne. V izhodišču je seveda tudi vprašanje, ali so institucije pripravljene omogočiti dostop do podatkov in koliko navora (organizacijskega in finančnega) so pripravljene vložiti v stalno razvijanje instrumentov za zagotavljanje transparentnosti.⁷

Drugi segment je *participativna transparentnost*, ki zajema možnost posrednega ali neposrednega sodelovanja tistih, ki se jih odločitve tičejo, pri sprejemanju odločitev. Z zornega kota legitimnosti postopkov je namreč ključno, da se odpre črna skrinjica, v kateri se pogosto sprejemajo odločitve. Transparentnost tako zmanjšuje distanco med javnostjo in institucijo (EC 2006b).

---

6. Med najpogostejšimi omejitvami transparentnosti so zavarovanje nacionalnih ali korporativnih interesov, nevarnost, da transparentnost privede do napačnega razumevanja kompleksnih procesov, zadržanost zaradi možnosti, da objava informacij povzroči škodljive (panične) reakcije, pomisleki glede znanstvene zanesljivosti interpretacije rezultatov in različni interesi, povezani s korupcijo in organiziranim kriminalom (Holzner 2002: 158).

7. Kljub zmogljivostim informacijskih tehnologij in teoretični dostopnosti namreč obstaja nevarnost, da so informacije prikrite in jih je težko najti. Zelo malo koristi, če so informacije dostopne javno na način, kot je nazorno opisan v Adams 2005: 12: "na dnu zaklenjene omare za spise v kotu opuščene stranišča, kjer piše na vratih Pozor, hud leopard".

Prva stopnja participativne transparentnosti je možnost vpogleda v postopke. Toda če ostanemo zgolj pri tej stopnji, lahko v javnosti vseeno nastane občutek, da odločitve sprejema le peščica izbranih posameznikov. Postopki so sicer predvidljivi in znani vnaprej, vendar se dogajajo "daleč od neposredno prizadetih", zaradi česar ti dvomijo v to, da imajo možnost vplivanja na njihovo podobo. Za učinkovito delovanje sistema je tako treba v proces sprejemanja odločitev vključiti tiste, ki se jih odločitve tičejo. Vključevanje širokega kroga vpletenih je potrebno tudi s komunikacijskega stališča, saj je sprotna obveščenost ciljnih skupin dejavnik uspešne vključitve odločitve v družbo oz. širše identifikacije z odločitvijo. Odprtost sistema za posredno ali neposredno vključenost tistih, ki se jih odločitve tičejo, je tako značilnost sistemov, ki uživajo visoko stopnjo legitimnosti in praviloma dosegajo tudi visoko učinkovitost.

Tretji segment je *odgovornostna transparentnost* (Balkin 1999). Ta segment je povezan z organizacijsko kulturo in splošnim zavedanjem družbene odgovornosti porabnikov javnega denarja. Zavedanje, da je odgovorno in učinkovito ravnanje pri sprejemanju odločitev neobhodno potrebno, je treba nadgraditi z zavedanjem, da je ravno tolikšna odgovornost tudi na strani porabnika javnega denarja. Ta mora javni denar porabiti gospodarno in s kar se da velikim splošnim družbenim učinkom. Na podlagi dostopnosti vseh podatkov o postopkih in njihovih rezultatih so pod stalnim nadzorom tako odločevalci kot tudi končni uporabniki. Gre za medsebojno nadzorovanje, kjer lahko kdor koli dostopa do relevantnih informacij in na njihovi osnovi zahteva odgovornost tako nosilcev javnih pooblastil kakor tudi proračunskih porabnikov. Takšen medsebojni nadzor prinaša na eni strani večjo učinkovitost celotnega sistema in na drugi strani njegovo povezanost z okoljem (Curtin in Meijer 2006: 117).

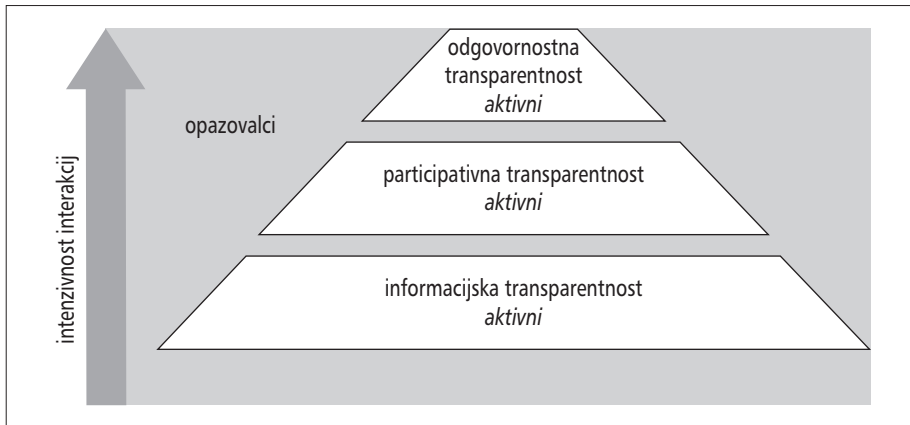
Za prvi in drugi segment velja, da transparentnost prinaša legitimnost sistema ter učinkovito in zakonito delovanje predvsem na odločevalski strani. Z uresničeno informacijsko in participativno transparentnostjo so k boljšemu delovanju motivirane zlasti javne institucije. V zadnjem segmentu, ko pa so dostopni tudi rezultati porabnikov denarja, se težišče pritiska prenese tudi nanje. Javnost tako spodbuja k boljšemu delovanju obeh strani, ki se jima v primeru neprimerne delovanja obeta javna kritika. Če v prvih dveh primerih velja, da je rezultat transparentnosti izboljšanje delovanja javnih institucij, gre v zadnjem primeru za izboljšanje delovanja sistema kot celote.

Delitev transparentnosti na tri segmente je uporabna predvsem z analitičnega vidika, v resničnosti pa so vsi trije segmenti med seboj močno prepleteni. V institucijah, ki delijo javni denar, kakor tudi na strani porabnikov javnega denarja in javnosti nasploh obstajajo dejavniki, ki otežujejo uvedbo transparentnosti. Pri institucijah, ki delijo denar, je oteževalni dejavnik pripravljenost, da "na ogled postavijo" svoje dokumente in delovne postopke, saj s tem tvegajo kritiko svojega dela s strani javnosti. Omejevalni dejavnik na strani javnosti pa je predvsem znanje, potrebno za učinkovito izrabo orodij za dostop do informacij, ter zanimanje, ki ga morajo imeti posamezniki, da do orodij sploh dostopajo (Curtin in Meijer 2006: 116). V času informacijskega izobilja je težava tudi izbiranje vsebin. Glede na to, da je v raziskavah javnega mnenja zanimanje za znanost – ki je predmet te razprave – v občini javnosti relativno nizko (EU 2002), je verjetnost, da bodo člani te javnosti sploh iskali informacije o znanosti, dokaj majhna.

Kar pa na drugi strani ne velja za specializirani javnosti znanstvenikov in uporabnikov znanja. Ti so za informacije zainteresirani tudi z ekonomskega vidika in zato je njihova motivacija za dostop do informacij mnogo večja.

Posamezni segmenti transparentnosti se med seboj razlikujejo po intenzivnosti interakcij med odločevalci, uporabniki in splošno javnostjo. V prvem segmentu prevladuje enosmerni tok informacij (institucija posreduje informacije, ki so na voljo v bolj ali manj strukturirani obliki). Na drugi stopnji je že potrebna aktivnejša vloga zainteresirane javnosti; tok informacij med uporabniki in institucijo je v tem primeru dvosmeren. Uporabniki so aktivno vključeni v proces, hkrati pa poteka komunikacija tudi med njimi samimi, saj o odločitvah poročajo tistim, ki jih zastopajo. Tu je pozornost sicer še vedno usmerjena v delovanje javne institucije in postopke znotraj nje, in ne v delovanje uporabnikov. Zadnja stopnja je odgovornostni segment transparentnosti, kjer teče zaradi dostopnosti informacij, ki se tičejo tako odločevalcev kakor tudi uporabnikov in medsebojnega nadzora, tok informacij v vse smeri. Spremenjena je tudi struktura informacij, saj so dostopne tako informacije o delovanju institucije kakor tudi informacije o porabnikih javnega denarja oz. rezultatih njihovega dela (Slika 2). Ker je z naraščanjem intenzivnosti interakcij potrebna večja neposredna vključitev javnosti ali posameznika, je z naraščanjem intenzivnosti število aktivno vključenih vedno manjše, medtem ko ostaja število tistih, ki vsaj pasivno spremljajo proces, nespremenjeno.

Slika 2: Hierarhičnost segmentov transparentnosti.

Izgradnja sistema transparentnosti in doseganje višjih segmentov transparentnosti je dolgotrajen proces, ki je povezan tako z zavezanostjo institucije k izgradnji učinkovitega sistema transparentnosti kakor tudi s pripravljenostjo strokovnih in splošne javnosti za aktivno udeležbo v procesih. Pripravljenost zadnjih je odvisna od koristi, ki jih pričakujejo glede na vložene napore. Zaradi vse večjega pritiska po racionalizaciji delovanja institucij in po učinkoviti porabi proračunskega denarja je izgradnja sistemov transparentnosti gotovo ena od pomembnih nalog razvoja javnega sektorja v prihodnosti. Doseganje visoke ravni transparentnosti je eden od instrumentov, ki v javnem sektorju – podobno kot v gospodarstvu dobiček – predstavlja gonilo napredka in razvoja.

3 Vpliv transparentnosti v raziskovalni dejavnosti

Na transparentnost v znanosti lahko gledamo z dveh zornih kotov, in sicer: a) transparentnost znanosti (javnost raziskovalnih rezultatov) in b) transparentnost znanstvene politike oz. postopkov, povezanih s financiranjem znanosti. Področje znanosti je nezdružljivo z zaprtostjo in ločenostjo od družbe. Odprtost je potrebna za njen napredek, saj omogoča preverljivost pravilnosti in resničnosti dobljenih znanstvenih rezultatov. Kolegialna kritika in izmenjava mnenj kot znak odprtosti sta prisotni predvsem prek recenzentskih ocen znanstvenega dela. Pri tem je eno ključnih vprašanj, kako prepoznati odlične znanstvene dosežke. V raziskovalni sferi obstaja soglasje, da so taki dosežki objavljeni v uglednih znanstvenih revijah, in zato je vpogled v bibliografijo posameznih raziskovalcev ključen za ocenjevanje znanstvene relevantnosti (Moed, Luwel, Nederhof 2002: 498). Pri vrednotenju pomena transparentnosti v znanosti izhajamo iz dejstva, da je v primeru obče in relativno enostavne dostopnosti do seznama znanstvenih publikacij zainteresiranost raziskovalcev za objave v uglednih revijah večja. Pomembno orodje prikaza znanstvenega dela so mednarodni indeksi citiranosti (npr. analize citiranosti, ki jih opravlja *Institute for Scientific Information – ISI*), vendar zgolj numerična kvantifikacija raziskovalnih rezultatov ne sme biti zadostno merilo ocenjevanja. Bibliometrični instrumenti se morajo dopolnjevati z vsebinskimi elementi (Moed, Luwel, Nederhof 2002: 498), zgolj bibliografija namreč ne pove vsega o vsebini raziskovalnega dela. Poleg bibliometričnih instrumentov imajo enako pomembno vlogo tudi drugi (kvalitativni) instrumenti, ki ponujajo še informacije o vsebini raziskovanja. Obstajajo različni informacijski sistemi, ki ponujajo informacije o raziskovalnem delu in raziskovalcih (splošno imenovani *Current Research Information System – CRIS*).⁸ Dostopnost do podatkov povečuje kritičnost in možnost razvoja konstruktivnega dialoga. V sistemu, ki omogoča kritiko, je zelo verjetno, da se bo kakovost znanja (povratno pa tudi kakovost kritik) povečala (Holzner 2002: 156). Tveganje, da bo obelodanjen rezultat dela, ki je bil pripravljen površno, in s tem izpostavljenost kolegialni kritiki ter kritiki splošne javnosti, je namreč tisto, kar zahteva korektno in kakovostno raziskovalno delo.⁹

Odprtost do splošne javnosti je dosežena na različne načine. Eden prvih primerov normativne ureditve dostopa do informacij o znanstvenem delu je bil leta 1946 v ZDA sprejeti zakon, po katerem imajo državljani pravico do informacij, ki so rezultat javno financiranega raziskovalnega dela, ki ga država uporablja kot podporo odločanju (Jasanoff 2006: 22). Kljub normativno zagotovljenemu dostopu do informacij pa je za njihovo širjenje ključen obstoj ustreznih komunikacijskih kanalov. Tudi splošni javnosti so načeloma dostopni vsi informacijski instrumenti, ki jih sicer uporablja ožja zainteresirana javnost, vendar je posebnost splošne javnosti v tem, da je zaradi omejenega zanimanja za znanost pri njej relativno težko vzbuditi “znanstveno” zanimanje (EU 2002: 3). Zato

8. Več informacij o sistemih CRIS je dostopnih npr. na spletni strani: <http://www.eurocris.org>.

9. Velja poudariti povezanost pomena izboljšanja kakovosti raziskovalnih rezultatov in njihove dostopnosti splošni javnosti ter končnim uporabnikom z uresničevanjem lizbonske strategije. Ta osrednji strateški dokument EU za vzpostavljanje na znanju temelječe družbe predpostavlja intenzivno povezovanje producentov znanja in njegovih končnih uporabnikov.

morajo biti komunikacijska orodja, prek katerih gredo informacije od znanosti k splošni javnosti, kar se da prijazna uporabniku, osnovne informacije o raziskovalnem delu pa predstavljene na kratek, pregleden in razumljiv način.

Drugačen pogled na transparentnost se nam odpira z zornega kota znanstvene politike oz. financiranja znanosti. Kot pri veliki večini javnih politik¹⁰ tudi pri znanstveni politiki transparentnost odločanja zagotavlja in omogoča demokratičnost, kontrolo in pregled nad porabo javnega denarja ter njegovimi učinki. Predpogoj za zagotavljanje transparentnosti je dostopnost podatkov o načinu odločanja zainteresirani javnosti, kar predstavlja stalen pritisk na odločevalce. Zaradi zagotavljanja smotrne porabe javnega denarja pa je aktualen tudi pogled v nasprotno smer – pogled v raziskovalne rezultate. Pri financiranju znanosti, kjer je velik del dejavnosti vezan prav na javna sredstva, je namreč dostopnost podatkov o dosežkih raziskovalnega dela v povezavi z dodeljenimi finančnimi sredstvi tisto, kar zavezuje raziskovalce h korektnemu delu in predstavljanju raziskovalnih rezultatov. Transparentnost tako “postavlja ogledalo” tako pred delo javne institucije kakor tudi pred delo in znanstvene dosežke raziskovalcev. Izpostavljenost kritiki uporabnikov na eni strani in izpostavljenost kolegialni strokovni kritiki na drugi strani ženeta tako raziskovalce kakor tudi javne institucije k kakovostnejšem delu in optimizaciji porabe javnega denarja.

4 Uvedba transparentnosti v delo ARRS

4.1 ARRS v sistemu financiranja znanosti v Sloveniji

Na področju financiranja znanosti v Sloveniji ima ARRS vlogo neodvisne javne agencije, ki se nahaja v vmesnem prostoru med državo in raziskovalno sfero, kar je shematsko prikazano na Sliki 3. Podobno kot druge institucije po svetu, ki upravljajo z javnim denarjem na področju raziskav, ARRS posreduje v širokem pogodbenem odnosu med državo in raziskovalci (Van der Meulen 1998: 399).¹¹ Lahko bi rekli tudi, da gre za posredniško telo med državnimi uradniki in znanstveniki. Pri delovanju takih institucij načelo konsenza prevladuje nad instrumenti klasične državne kontrole. Cilj take ureditve je vzpostavitev sistema, ki zagotavlja “kontrolno višje ravni”, ki temelji na interaktivnosti, funkcionalnosti in relativni avtonomiji (Mali 1998).

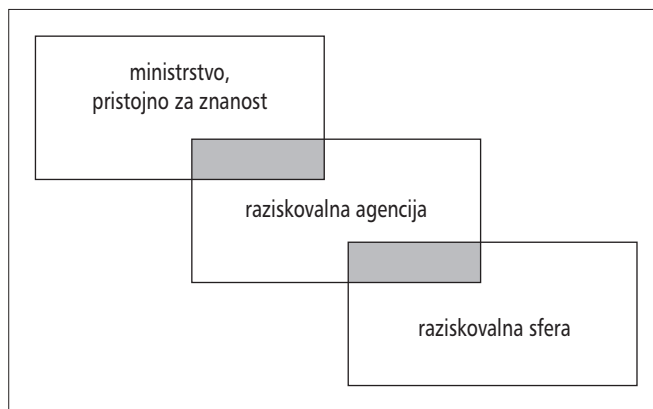
---

10. Najpogosteje je transparentnost povezana z monetarno politiko (npr. Faust in Svensson 2001).

11. Tak tip odnosov je pogosto obravnavan kot odnos med agentom in zastopancem. Več o teoriji odnosov med zastopancem in agentom (angl. *principle – agent theory*) glej npr. v Broun 1993, 1998; Van der Meulen 2005; Caswill 2003.

Slika 3: Umeščenost ARRS v institucionalni prostor.

Vloga neodvisnih institucij (agencij)¹² je posredovanje političnih interesov v sfero znanosti in tehnologije ter sočasno prenašanje interesov znanosti na raven političnega (Van der Meulen 2003: 323). Raziskovalni sveti oz. agencije (*research councils*) so praviloma ustanovljeni z namenom izvajanja vladne raziskovalne politike. Tako lahko v institucionalnem smislu njihovo strukturo razumemo kot institucionalizacijo potreb odločevalcev za odziv na specifične javnopolitične izzive. Za znanstvene politike v zadnjem desetletju je namreč značilno, da se pri financiranju raziskav ne ravna več po načelu *laissez faire*, ampak vse bolj upoštevajo tudi strateške usmeritve gospodarske koristnosti (Van Rossum 1994: 63). To je še posebej vidno v času po sprejetju lisbonske strategije,¹³ v kateri je izraženo jasno zavedanje, da sta na znanju temelječe gospodarstvo in družba ključ za uspešen razvoj. Tako postaja upravljanje znanja najpomembnejši dejavnik tekmovalnosti, ki hkrati zelo spreminja osnovne predpostavke strateškega menedžmenta, kjer je glavni namen optimalno izkoristiti raziskovalni potencial (Rodrigues 2003: 7).

ARRS je s svojim relativno avtonomnim položajem in politično neodvisnostjo pomemben dejavnik stabilnosti raziskovalnega sistema.¹⁴ Odgovorna je za izvajanje usmeritev, ki jih kot del znanstvene politike dobi s strani ministrstva pristojnega za znanost, pri čemer pa je pri določanju in izvajanju instrumentov za uresničitev teh usmeritev avtonomna. Tako v njeni pristojnosti ostajajo vprašanja, kako pravično in v skladu z merili znanstvene odličnosti razdeliti raziskovalni denar, in na drugi strani, kako raziskovalno sfero motivirati za doseganje znanstvene odličnosti (Braun 2003: 209).

12. Kljub zelo podobnim nalogam se institucije v različnih sistemih imenujejo različno. Najpogostejša poimenovanja so: agencija (angl. *agency*), raziskovalni svet (angl. *research council*), fundacija (angl. *foundation*) in akademija (angl. *academy*) (Boh 2007: 15).

13. Uradni naslov procesa je *Lisbon Strategy for Growth and Jobs*. Ključni dokumenti, ki so povezani s tem procesom, so dostopni na spletni strani: http://ec.europa.eu/growthandjobs/key/index_en.htm.

14. Več o intermediarnih institucijah oz. ideji trojne spirale glej npr. v Mali 1998.

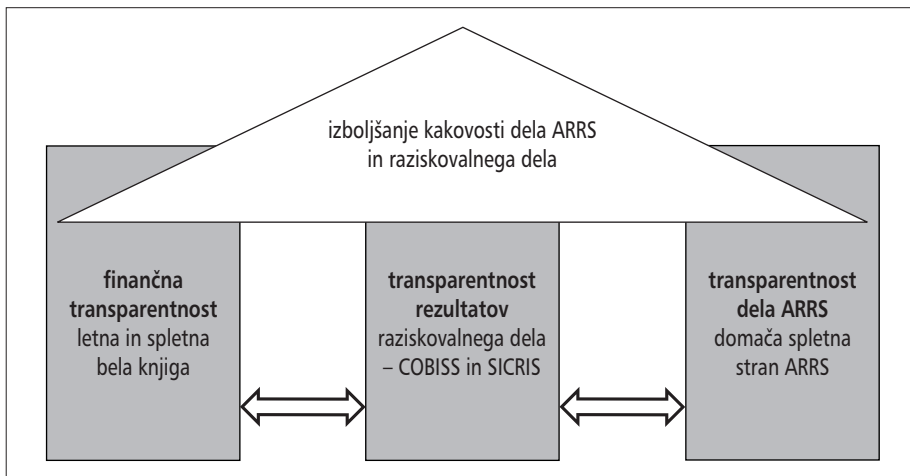
V praksi državni organi, ki financirajo znanost, nastopajo v različnih vlogah. Med njimi pomembno mesto zaseda kontrola, ki se lahko izvaja na različne načine. Skrajni primer kontrole je institucija s popolnim nadzorom, ki ob neizpolnjevanju zastavljenih ciljev uporabi vzvode sankcioniranja (Mali 1998). Tak način nadzora je s strani raziskovalcev lahko sprejet kot grožnja avtonomnosti dela, zato je uveljavljanje “mehkejših” instrumentov nadzora zelo dobrodošlo. Uvedba instrumentov transparentnosti je eno od učinkovitih orodij, saj so z njihovo uvedbo rezultati znanstvenega dela splošno dostopni, kar povečuje samoevalvacijo znanstvenikov in zmanjšuje potrebo po represivnih ukrepih nadzorne institucije.

4.2 Mesto transparentnosti v delovanju ARRS

Uveljavljanje elementov transparentnosti v vse segmente dela ARRS je ena od stalnih prednostnih nalog agencije. Vedno večja tekmovalnost med raziskovalci in omejena sredstva za raziskave zahtevata transparentnost postopkov predvsem zaradi legitimnosti sistema. Transparentnost dela se odraža prek javnosti vseh postopkov in metodologij ter vključevanja predstavnikov iz znanstvene sfere v organe agencije. Hkrati s postopki agencije so javni tudi raziskovalni rezultati javno financiranega raziskovalnega dela ter poraba denarja za te projekte. Uvajanje mehanizmov transparentnosti ni enkraten, enosmeren proces. Gre za nepretrgan proces, v katerem je treba ob izvedbi enega koraka že razmišljati o možnih smereh nadaljnjega razvoja.

Instrumenti transparentnosti v ARRS temeljijo na treh stebrih, ki skupaj tvorijo temelj za izboljšanje kakovosti postopkov v ARRS, hkrati pa so tudi osnova za dvig kakovosti raziskovanja nasploh.

Slika 4: Arhitektura instrumentov zagotavljanja transparentnosti v ARRS.

Prvi stebelj tvori finančna transparentnost, kajti preglednost in smotnost porabe javnega denarja je temelj legitimnosti vsakega sistema. V izhodišče prizadevanj za zagotavljanje finančne transparentnosti velja postaviti poročilo o delu sklada Borisa

Kidriča, ki je bilo izdano leta 1958 in je prvi podroben popis javno financiranega raziskovalnega dela. Od takrat dalje so v tiskani obliki poročila o raziskovalnem delu izhajala periodično. Razširjenost poročil je bila relativno omejena, saj so bili izvodi poročil dostopni predvsem zainteresirani in strokovni javnosti. Z napredkom informacijskih tehnologij se je razvijalo tudi posredovanje dokumentov o delu raziskovalne sfere in leta 1997 je sledila objava bele knjige o porabi denarja na vsakega uporabnika na spletu. Kljub temu, da je bil na prvi pogled v primerjavi s predhodno tiskano verzijo napredek s spletno objavo relativno majhen, je prednost uporabe novega medija predvsem v široki dostopnosti publikacije. Objava na spletu je potencialnim uporabnikom omogočila dostop do poročila za poljubno leto na enostaven in poceni način. Naslednji velik korak v smeri transparentnosti je bila vzpostavitev spletne bele knjige o financiranju znanosti¹⁵ leta 2006, ki vsebuje ažurne informacije o dodeljevanju sredstvih. Ta instrument prinaša dvojno korist. Najpomembnejša je korist, ki jo prinaša raziskovalcem v razmerju do njihovih raziskovalnih institucij. Raziskovalci so namreč lahko tekoče seznanjeni z vsemi finančnimi transakcijami, ki se jih tičejo, in v vsakem trenutku vedo, koliko denarja so prejeli za izvajanje svojih dejavnosti. To raziskovalcem olajša načrtovanje nadaljnjega dela. Na drugi strani vpogled v finančne vire pomaga strokovni in splošni javnosti, da v kombinaciji z rezultati raziskovalnega dela, ki so dostopni prek drugih orodij, ocenjujejo učinkovitost in uspešnost raziskovalnega dela v celoti.

Drugi steber, na katerem slonijo prizadevanja za spodbujanje raziskovalne uspešnosti, je transparentnost raziskovalnih rezultatov. Ta izhaja iz informacijske podpore, ki jo nudita sistema COBISS in SICRIS. Začetki sistema COBISS segajo v leto 1994. Uvedba tega informacijskega orodja je pomenila velik napredek v smislu objektivnosti in transparentnosti ocenjevanja znanstvenih dosežkov. V akademski sferi se uspešnost raziskovalnega dela meri tudi po znanstvenih objavah v uglednih revijah. Do uvedbe sistema COBISS je bilo urejanje bibliografij pretežno prepuščeno raziskovalnim organizacijam, COBISS pa je prinesel centraliziran, urejen in pregleden sistem urejanja bibliografij. Tako je bila izdelana enotna tipologija in merila razvrščanja z določenimi postopki preverjanja (Izum 2007). Centralizirani sistem urejanja bibliografij je omogočil, da se pri evalvaciji uporabljajo standardizirani bibliografski izpisi, kar povečuje objektivnost ocene, hkrati pa lahko vsakdo dostopa do bibliografij vseh raziskovalcev v Sloveniji. Po prvem obdobju prostovoljnega vnašanja bibliografij v COBISS je leta 1997 sledila uvedba obveznega vnosa raziskovalnih rezultatov (bibliografij), kar je omogočilo nadaljnji razvoj ocenjevalnih mehanizmov. Leto za tem je bil vzpostavljen sistem SICRIS, ki vključuje predstavitve aktivnih raziskovalcev, (so)financiranih s strani ARRS, in njihovih raziskovalnih rezultatov. Centralizirani format bibliografij raziskovalcev je sicer dragoceno orodje pri evalvaciji, hkrati pa pove relativno malo o konkretnih rezultatih znanstvenega dela, kar je zanimivo za splošno javnost in še posebej za potencialne uporabnike znanja (npr. gospodarske družbe). Zato je sistem SICRIS, ki vsebuje tudi vsebinske informacije o projektih, pomembna nadgradnja bibliografskega

---

15. Spletni naslov: <http://www.arrs.gov.si/sl/finan/letpor/Report/fin-por.aspx?Leto=2006&Vrsta=Pogo>.

sistema. Pomen sistema SICRIS iz leta v leto narašča, saj obisk njegove spletne strani močno raste.¹⁶ V času, ko je integracija producentov znanja in končnih uporabnikov znanja eden od ključnih ciljev znanstvene politike, je prisotnost takih sistemov izrednega pomena. Hkrati pa delo raziskovalcev izpostavlja kolegialni kritiki, ki raziskovalce dodatno motivira za bolj kakovostno delo.

Če se prva dva stebra dotikata predvsem osvetljevanja dela raziskovalcev in raziskovalnih organizacij, se tretji steber transparentnosti, ki zaokrožuje sistem, kot je vzpostavljen v ARRS, nanaša na transparentnost dela agencije. Transparentnost postopkov, ki potekajo v ARRS, je zagotovljena prek spletne strani ARRS (<http://www.arrs.si>). Na tej strani so npr. za leto naprej objavljeni vsi načrtovani javni razpisi, tako da se raziskovalci lahko na prijave pravočasno pripravijo. Poleg tega so objavljeni rokovniki evalvacijskih postopkov skupaj z metodologijami ocenjevanja in ocenjevalnimi postopki. Ker je izborni postopek kombinacija kvalitativnega in kvantitativnega ocenjevanja, si raziskovalci na podlagi informacijskih orodij, ki so na voljo, lahko sami izračunajo, koliko točk bodo pridobili pri enem od delov ocenjevalnih meril.

Piramidna struktura transparentnosti, kot je opredeljena v uvodnem delu, se odraža tudi v delovanju ARRS. Segmenti transparentnosti se ne pokrivajo neposredno s stebri zagotavljanja transparentnosti v ARRS, kot smo jih opredelili zgoraj. Ti so predvsem orodja za zagotavljanje transparentnosti na vseh segmentih. Za informacijsko transparentnost, katere namen je predvsem nadzor nad delom institucije, ki daje denar, je najpomembnejša spletna stran ARRS, kjer so dostopne vse informacije o potekajočih in načrtovanih aktivnostih ter postopki in merila izbora. ARRS zagotavlja transparentnost in legitimnost svojega delovanja tudi prek vključevanja znanstvenikov v stalna in občasna delovna telesa ter ekspertni sistem. Pri tem gre za participativno transparentnost. Objava imen vseh znanstvenikov, ki so sodelovali v strokovnih ocenjevalnih telesih v preteklem letu, daje prijaviteljem projektov informacijo o tem, ali so bili njihovi predlogi ocenjeni s strani uveljavljenih strokovnjakov posameznih področij. Samo znanstveniki so namreč kompetentni za evalvacijo vsebine prijav za financiranje (projekti, programi itd.). Vključenost znanstvenikov v strokovna telesa ARRS in objava njihovih imen na spletni strani daje raziskovalcem možnost, da s svojimi predlogi seznanijo predstavnike v organih ARRS. Neposredni uporabniki lahko tako znatno vplivajo na oblikovanje končnih odločitev. Na ta način se tudi vzpostavlja vez med institucijo (ARRS) in raziskovalci. Odgovornostna transparentnost je zadnji del transparentnostne piramide, ki se nanaša na smotno porabo raziskovalnega denarja. V tem delu so spet najpomembnejša informacijska orodja. Vzpostavitev spletne bele knjige in njena povezava s podatki o znanstveni produkciji (COBISS in SICRIS) namreč jasno kaže rezultate porabe javnega denarja s strani raziskovalcev. V segmentu odgovornostne transparentnosti tako ne gre

---

16. Stran SICRIS je v letu 2005 beležila nekaj čez 140.000 operacij "iskanje", medtem ko je bilo v letu 2006 iskalnih operacij v sistemu SICRIS prek 220.000 (vir: IZUM 2007). Podatki o operaciji "iskanje" so relevantni zato, ker ne zajemajo zgolj obiskovalcev strani, ki so lahko tudi naključni, ampak zajema vse tiste, ki so se dejansko uporabili ta servis kot iskalno orodje za pridobitev informacij.

zgolj za preverjanje delovanja ARRS, ampak sočasno tudi za vpogled v delo znanstvenikov – za povezavo med njihovim financiranjem in znanstveno produkcijo.

Z uvajanjem in uporabo informacijskih tehnologij z namenom uvajanja transparentnosti se menjajo tudi načini poročanja raziskovalcev ARRS. Zaradi predstavljanja širši javnosti večjo vlogo dobivajo kratki povzetki in predstavitve, hkrati pa je raziskovalcem naložena tudi odgovornost za ažuriranje podatkov, ki so o njih in njihovem delu objavljeni v informacijskih sistemih. Na podlagi novih načinov poročanja in informacijskih tehnologij so poleg splošnega informiranja mogoče tudi različne operacije ocenjevanja, temelječe na bibliometričnih izhodiščih. Na prvi pogled se lahko taki postopki zdijo tehnicistični, vendar ne odstopajo veliko od ustaljenih (tradicionalnih) postopkov ocenjevanja. Za razliko od njih pa podatke za oceno prinašajo na mnogo bolj urejen, pregleden in predvidljiv način.¹⁷ Sočasno z odprtostjo sistema in splošno dostopnostjo informacij o znanstvenih dosežkih se je povečala tudi skrb znanstvenikov za predstavitev svojih znanstvenih rezultatov širši javnosti. V preteklosti je bilo namreč komuniciranje o znanstvenih dosežkih v javnosti pogosto zanemarjeno.

Transparentnost vsekakor povečuje izpostavljenost kritiki. Na eni strani so na očeh javnosti dosežki znanstvenega dela. To v večini primerov prispeva k dragoceni izmenjavi strokovnih mnenj in pripomore k poznavanju dela znanstvenikov, ki delajo na podobnih področjih. Pogosto se namreč dogaja, da so sinergijski učinki raziskovanja zaradi nepoznavanja raziskovalnega dela med različnimi raziskovalnimi sredinami omejeni. Sistem SICRIS ponuja vpogled v potenciale in dosežke znanstvenorazvojne dejavnosti v Sloveniji, kar je dobro izhodišče za vzpostavitev intenzivnejših stikov. Na drugi strani je zaradi transparentnosti pod drobnogledom tudi delo ARRS. Dostopnost informacij namreč stopnjuje kritičnost javnosti, ki zato zahteva več informacij in razlag. Rezultat tega je tudi bolj odprto javno izražanje mnenj o sistemu, kar vsekakor podaljša čas sprejemanja odločitev in otežuje postopek koordiniranja različnih interesov, vendar hkrati prispeva k boljšim rešitvam in legitimnosti sistema.

Uvajanje načel transparentnosti pa poleg pozitivnih učinkov prinaša tudi nekatere nevarnosti in pasti. Ker so informacije ponujene uporabnikom v svoji izvorni obliki, lahko pride tudi do napačne interpretacije podatkov in do neupravičene kritike. Zaradi dostopnosti številnih informacij je mogoče tudi, da do izraza pridejo predvsem napake in da je zato v predstavah splošne javnosti relativna teža napak v primerjavi s pozitivnimi učinki pretirana. Tako lahko pride do izkrivljene slike o delovanju sistema. Dejstvo je, da so "spektakularne" novice o nepravilnostih, ki jih prenašajo množični mediji, mnogo bolj zanimive kot pozitivne.¹⁸ Drugi omejevalni dejavnik, ki ga je treba imeti pred očmi, je dejstvo, da lahko pretirano zasledovanje ciljev popolne transparentnosti

17. Ko npr. govorimo o odličnosti znanstvenih objav, njihova ocena lahko temelji na osebni presoji recenzenta, ki bibliografijo ovrednoti na podlagi lastnega znanja in poznavanja, lahko pa je bibliografija klasificirana po vnaprej pripravljenih merilih, ki jih sprejmejo reprezentativni predstavniki znanstvenih ved. S pomočjo takega orodja lahko recenzent lažje in bolj objektivno pripravi oceno znanstvenih publikacij.

18. Več o odnosu medijev do transparentnosti in njihovi vlogi glej npr. v Smolkin 2006; Rupar 2006.

pripelje do kontraproduktivnih učinkov. Poleg nedvomnih pozitivnih premikov, ki so posledica transparentnosti, se lahko pojavljajo anomalije kot posledica prevelike težnje po vzpostavljanju transparentnosti. Nekoordinirano zbiranje podatkov in njihova obdelava lahko postane preokupacija zaposlenih, kar znatno zmanjšuje njihovo učinkovitost in hkrati terja nove zaposlitve. To lahko vodi v oblikovanje pretirano birokratske organizacije, kjer v želji po doslednem spoštovanju vseh zahtev postopek popolnoma prevlada nad vsebino, kar vodi v neživljenjskost procesa, ta pa lahko v skrajnem primeru poruši legitimnost institucije (Curtin in Meijer 2006: 118). Naslednja nevarnost je povečevanje poročevalskega dela. Zaradi zahtev po objavljanju vseh podatkov so raziskovalci lahko preobremenjeni s pripravo najrazličnejših poročil in na ta način trošijo svoj raziskovalni potencial. Dostop do podatkov o raziskovalnem delu lahko poraja tudi vprašanja varovanje intelektualne lastnine. Zato mora biti sistem oblikovan tako, da je zainteresiranim na voljo zadostna količina informacij, hkrati pa je zaščiten tudi intelektualna lastnina.

Zaradi naštetih nevarnosti je ključna uravnoteženost ukrepov. Vprašanje poročevalske preobremenjenosti je rešljivo s pomočjo informacijskih tehnologij, ki omogočajo učinkovito in hitro pošiljanje ter obdelavo velike količine podatkov. Zato informacijske tehnologije ponujajo učinkovito orodje za približevanje idealom transparentnosti, treba pa jih je vseskozi izpopolnjevati in prilagajati novim družbenim razmeram. ARRS pri svojem delu kombinira več različnih tipov informacij. S pomočjo podatkov, ki kažejo sliko z več zornih kotov (finančni kazalniki, znanstvena produkcija itd.), je namreč lažje oblikovati pravilno sliko. Hkrati je treba poudariti, da v znanosti pomemben del vrednotenja vsekakor ostaja kolegialna kritika, ki se osredotoča na vrednost konkretnih rezultatov, in ne zgolj na kvantitativno oceno znanstvenih objav. Za doseganje optimalnih učinkov je tako potrebna uravnotežena uporaba vseh zgoraj naštetih instrumentov. Izpopolnjevanje teh instrumentov in iskanje vedno novega ravnotežja med njimi pa je proces, ki ga je treba vedno znova tehtati in preoblikovati na način, ki ustrezno odgovarja na spreminjajoče se potrebe v družbi.

5 Sklep

Pritisk po zagotavljanju transparentnosti pri porabi javnega denarja se je v zadnjih desetletjih močno povečal. Vzrok temu je poleg naraščajoče tekmovalnosti za omejena javna sredstva nedvomno tudi razvoj informacijskih tehnologij, ki omogočajo dostop do mnogovrstnih informacij. Vendar zgolj tehnične zmožnosti še ne zadostujejo za uvedbo transparentnosti. So potreben, a še ne tudi zadosten pogoj. Pri uveljavljanju načel transparentnosti je ključno zavestno delovanje institucij v smeri zagotavljanja transparentnosti, kar je povezano tudi z zgodovinskim spominom institucije in njeno institucionalno kulturo. Učinkovita vpeljava načel transparentnosti je lahko v javnem sektorju motivacija za doseganje maksimalnih učinkov in na ta način nadomešča dobiček, ki je odločen v gospodarstvu.

V članku je nakazanih nekaj načinov uvedbe načel transparentnosti na primeru ARRS. Poudariti je treba, da celoten sistem ni zamišljen zgolj kot orodje, ki ga ARRS uporablja

za vrednotenje raziskovalnega dela, ampak gre v veliki meri za sistem, ki omogoča, da uspešni znanstveniki svoje rezultate neposredno predstavijo različnim ciljnim javnostim brez kakršnega koli posrednika, ki bi informacije interpretiral. Uvajanje predstavljenih elementov transparentnosti veliko breme nalaga tudi ARRS. Sprotno ažuriranje in objavljanje vseh dokumentov v zvezi z razpisi prinaša veliko dela in prilagoditve notranjih delovnih postopkov. Poleg spremenjenega dela ARRS pa uvajanje elementov transparentnosti zahteva tudi zavedanje raziskovalcev o njeni pomembnosti. Ažuriranje podatkov, ki so ključni za delovanje sistema, je namreč nemogoče brez aktivnega sodelovanja raziskovalcev. Zato je eden od prednostnih ciljev vzpostavitve partnerskega odnosa z raziskovalci, ki instrumentov transparentnosti ne smejo razumeti kot "tujka", ampak kot sistem, ki vsem omogoča lažje delo, večjo primerljivost, izmenjavo informacij, kolegialno kritiko in posledično izboljšanje kakovosti raziskovalnega dela. Kljub temu, da je bil do sedaj dosežen pomembne napredek pri uvedbi sistema transparentnosti, je ves čas treba razvijati nove mehanizme in informacijske rešitve, ki bodo sledile izzivom časa ter še povečevale transparentnost odločitev in rezultatov, ki krepijo raziskovalno učinkovitost in legitimnost financiranja raziskovanja. Poleg pozitivnih učinkov transparentnosti je v prispevku prikazanih tudi nekaj pasti in stranpoti, do katerih lahko vodi uvajanje transparentnosti. Kljub nedvomnim prednostim, ki jih odprtost sistema prinaša, je treba pri novih rešitvah pretehtati tudi morebitne negativne učinke in jih ustrezno odpravljati. To pa je mogoče predvsem s konstruktivnim sodelovanjem vseh vpletenih – pri raziskovalni dejavnosti torej raziskovalcev ter raziskovalnih in drugih javnih institucij.

Literatura

- Adams, Douglas (2005): Štoparski vodnik po galaksiji. Ljubljana: Tehniška založba Slovenije.
- Balkin, Jack, M. (1999): How Mass Media Simulate Political Transparency. *Cultural Values*, 3 (4): 393–413.
- Boh, Tomaž (2007): Comparative Analysis of Partner Councils. Helsinki: NORFACE era-net, Edita Prima Oy.
- Braun, Dietmar (1993): Who Governs Intermediate Agencies? Principal Agent Relations in Research Policy-Making. *Journal of Public Policy*, 13 (1): 135–162.
- Braun, Dietmar (1998): The Role of Funding Agencies in the Cognitive Development of Science. *Research Policy*, 27 (8): 807–821.
- Bugarič, Bojan (2003): Pravica do dostopa do informacij javnega značaja in transparentnost dela javne uprave. *Javna uprava*, 39 (2): 189–206.
- Curtin, Deirdre (1999): Transparency and Political Participation in EU Governance: a Role of Civil Society? *Cultural Values*, 3: 445–471.
- Caswill, Chris (2003): Principals, Agents and Contracts. *Science and Public Policy*, 30 (5): 337–346.
- Curtin, Deirdre, in Meijer, Albert Jacob (2006): Does Transparency Strengthen Legitimacy? A Critical Analysis of European Union Policy Documents. *Information Polity*, 11: 109–122.
- Demšar, Franci (2006): Transparentnost raziskovalne dejavnosti v Sloveniji: Prispevek na konferenci COBISS. Maribor.

- Dinevski, Dejan, in Seljak, Tomaž (1998): Informacijski sistem SICRIS za transparentnost raziskovalne dejavnosti v Sloveniji. Ljubljana: Informacijska družba.
- Faust, Jon in Svensson, E. O. Lars, (2001): Transparency and Credibility: Monetary Policy with Unobservable Goals. *International Economic Review*, 42 (2): 369–397.
- Guades Vaz, Sofia, in Pereira, Angela Guimaraes (ur.) (2006): *Interfaces Between Science and Society*. Sheffield: Greenleaf Publishing.
- Gulbrandsen, Magnus (2005): Tensions in the Research Council–Research Community Relationship. *Science and Public Policy*, 32 (3): 199–209.
- Holzner, Burkart, in Holzner, Leslie (2002): The Transparency Syndrome in Global Change: A Sociological Concept Paper. *Ekistics: Proquest Social Science Journals*.
- Jasanoff, Sheila (2006): Transparency in Public Science. Purposes, Reasons, Limits, Law and Contemporary Problems, 69: 21–45.
- Langfeld, Liv (2000): Research Councils and Grant Review under Pressure for Reform: Implications on Review Outcome. Paper for the 4S/EASST-joint conference. Dunaj.
- Langfeldt, Liv (2004): Judging quality – Expert Panels Evaluating Research: Decision –Making and Sources of Bias. *Research Evaluation*, 12 (1): 51–62.
- Leach, William D. (2006): Collaborative Public Management and Democracy: Evidence from Western Watershes Partnership. *Public Administration Review*, ProQuest Social Science Journals.
- Mali, Franc (1998): Intermediarne strukture in družbeni sistemi znanosti. *Družboslovne razprave*, 14 (27/28): 171–182.
- McIvor, Ronan, McHugh, Marie, in Cadden, Christine (2002): Internet Technologies: Supporting Transparency in the Public Sector. *The International Journal of Public Sector Management*, 15 (3): 170–187.
- Meijer, Albert Jacob (2003): Transparent Government: Parliamentary and Legal Accountability in an Information Age. *Information polity*, 8: 67–78.
- Meijer, Albert Jacob (2005): Risk Maps on the Internet: Transparency and the Management of the Risks. *Information Polity*, 10: 105–113.
- Moed, Henk F., Luwel, Marc, in Nederhof, Anton, J. (2002): Towards Research Performance in Humanities. *Library Trends*, 50 (3): 498–520.
- Pečar, Janez (2001): Javnost ali tajnost državnih podatkov. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 52 (1): 3–10.
- Rodrigues, Maria João (2003): *European Policies for a Knowledge Economy*. Cheltenham: Edward Elgar.
- Rupar, Verica (2006): How Did You Find That Out? Transparency of the Newsgathering Process and the Meaning of News: A Case Study of New Zealand Journalism. *Journalism Studies*, 7 (1): 127–143.
- Setnikar - Cankar Stanka, in Devjak, Srečko (2003): Development and Transparency of Public Administration as a Factor of Economic Development. *Zbornik radova Ekonomskog fakulteta u Rijeci*, 21 (2): 49–63.
- Smythe, Elizabeth, in Smith, Peter J. (2006): Legitimacy, Transparency and Information Technology: World Trade Organisation in an Era of Contentious Trade Politics. *Global Governance*, 12: 31–53.
- Smolkin, Rachel (2006): Too Transparent? *American Journalism Review*, april/maj: 16–23.

- Tavzes, Miloš, in dr.: (2002): Veliki slovar tujk. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- TI (2007): Transparency International, What is Transparency. Dostopno preko: http://www.transparency.org/news_room/faq/corruption_faq#faqcorr2 (16. 4. 2007).
- Van der Meulen, Barend (1998): Science Policies as Principal–Agent Games: Institutionalization and Path Dependency in the Relation Between Government and Science. *Research Policy*, 27 (4): 397–414.
- Van der Meulen, Barend (2003): New Roles and Strategies of a Research Council: Intermediation of the Principal–Agent Relationship. *Science and Public Policy*, 30 (5): 323–336.
- Van Rossum, Wouter (1994): The Political Economy of Research Councils: Different Roles of Research Councils in Science Policy. *Knowledge & Policy*, 7 (1): 63–79.
- Wikipedia (2006): Transparency (humanities). Dostopno prek: http://en.wikipedia.org/wiki/Transparency_%28humanities%29 (29. 12. 2006).
- Whyte, Angus, in Macintosh, Ann (2001): Transparency and Teledemocracy: Issues from an "e-consultation". *Journal of Information Science*, 27 (4): 187–198.

Viri

- Statut Javne agencije za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (2004). Dostopno prek: <http://www.arrs.gov.si/sl/agencija/akti/statut-ARRS.asp> (12. 3. 2008).
- Zakon o raziskovalni in razvojni dejavnosti (2006). Ur. l. RS, št. 22/06.
- EU, European Commission (2002): Science and Society Action Plan. Bruselj. Dostopno prek: <http://www.cordis.lu/science-society> (3. 2. 2008).
- EU (2005): Improving Openess and Transparency in the Council: Council Conclusions (15834/05).
- Communication to the Commission from the President, Ms. Walstrom, Mr. Kallas, Ms. Hubner and Ms. Fischer Boel Proposing the Launch of a European Transparency Initiative. Dostopno prek: http://europa.eu.int/comm/commission_barroso/kallas/doc/etikcommunicationen.pdf (5. 2. 2008).
- EU (2006): Green Paper – European Transparency Initiative. Commission of the European Communities. Bruselj.
- General Secretariat of the Council of the EU (15.–16. junij 2006): An Overall Policy on Transparency: Information Sheet.
- Izum (2007): Tipologija dokumentov/del za vodenje bibliografij v sistemu COBISS. Dostopno preko: http://home.izum.si/COBISS/bibliografije/Tipologija_slv.pdf (4. 1. 2007).
- OECD (2002): Public Sector Transparency and Accountability – Making it Happen. Pariz.

Naslova avtorjev:

Franci Demšar

Javna agencija za raziskovalno dejavnost RS
Tivolska cesta 30, 1000 Ljubljana
e-mail: franci.demsar@arrs.si

Tomaž Boh

Javna agencija za raziskovalno dejavnost RS
Tivolska cesta 30, 1000 Ljubljana
e-mail: tomaz.boh@arrs.si